

HONFOGLALÁSKORI TEMETŐ JÁSZSZENTANDRÁSON

„Honfoglaláskori temetőre bukkantak Jászszenandrásan a szolnoki Damjanich János Múzeum régészei. A sírokban finom ötvösmunkákat találtak.”

Szabad Nép 1955. április 11.

A Jászság történetével foglalkozó kutatók, pedagógusok, helytörténeti szakörök gyakorta használják Fodor Ferenc: A Jászság életrajza című munkáját. Az évtizedes gyűjtő és tudományos munkával készült könyv nagyszerűen foglalja össze mindazon tudományos eredményeket, amelyek 1942-ig, a könyv megjelenésének időpontjáig ismeretessé váltak. Megismerhetjük belőle a Jászság településtörténetét is a csiszolt kőkortól kezdve napjainkig. A honfoglalás koráról azonban adatok hiányában csak azt tudja megállapítani: „Az *alighanem kétségtelen, hogy a honfoglaló magyar törzsek nem szállták meg a későbbi jászföldet, hanem valóban gyepűnek hagyták a fejedelmi törzs szállásbirtokai és a kabarok között*“ (i. m. 126. o.), más helyen pedig ezeket írja: „...a honfoglaló magyar törzsek közül csupán csak a Kér és a Kürt nevét őriz néhány helynevünk a Jászság területén, illetve a Jászság környéki falvakban. Ebből azonban talán nem szabad azt a következtetést vonni, hogy e tájat a honfoglalók is megszállták már” (i. m. 132. o.).

A föld mélye azonban őriz olyan érdekes és értékes emlékmagyagot, amelyek szakszerű feltárásából a letűnt korok, népek életére, gazdasági és művelődési viszonyaira is következtethetünk. Jelentősége van tehát az építkezések, földmunkák során felszínre került minden anyagnak. A múzeumi ásatások célja ugyanis nem a kincskeresés, nem csak a szép és értékes anyag kiemelése, hanem a leletek és leletkörülmények megfigyelése és feljegyzése is. Éppen ezért államunk törvényerejű rendelete értelmében ásatás csak a Magyar Tudományos Akadémia engedélyével folytatható.

1955 április 1—4-ig Jászszenandrásan feltártuk egy honfoglaláskori temető hat sírját. A temetkezés módja, jellegzetes szívalakú aranyozott ezüst övveretei és a többi mellékletek kétségtelenül arra mutatnak, hogy honfoglaláskori magyar temetkezésre bukkantunk. A leletek gazdagsága alapján pedig biztosan állapíthatjuk meg azt is, hogy egy gazdagabb nemzetség temetője lehet.

A jászszenandrási leletmentés eredménye tehát módosítja Fodor Ferencnek főleg nyelvészeti adatokra támaszkodó megállapításait. Az ásatás hiteles anyaga kétségtelenné teszi, hogy a Jászság földje nem volt gyepű, hanem magyar nemzetség is megszállta egyes helyeken. Láthatjuk, hogy egy kisebb ásatás is eredményezhet jelentős tudományos adatokat. Ezért különösen fontos az, hogy a múzeumok gyorsan kapjanak értesítést a leletekről, hogy szükség esetén leletmentő ásatást végezhessenek.

Jászszenandrásról Medveczki Ferenc ált. iskolai igazgató telefonon jelentette 1955. április 1-én délelőtt a szolnoki múzeumnak, hogy „földmunkák során az iskola közelében sírok és lószerszámok kerültek elő, Jöjjenek ki azonnal, mert André József dolgozó paraszt, megyei tanács tag földjét szőlő alá forgatja és a jó idő miatt az ünnepeken is dolgoznak”. A vonat nemsokára indult, Jászapátin autóbusszatlakozást kaptunk és Jászszenandrás főterén kerékpárral vártak bennünket, hogy rögön a helyszínre mehessünk. Szépen gondozott szőlők és gyümölcsösök között értünk a Járás nevű határrészben lévő iskolához és az iskoladűlőn át a II. dűlőben lévő ásatási helyhez. A munkások 80 cm mélyen forgatták meg a homokot és több helyen észrevették, hogy egyes részeken sötétebb színű a föld. Leástak mélyebbre és csontokat találtak, de előkerült vastárgy is. A szőlőtelepítéshez azonban nem szükséges

több földet megfordítani, ezért nem ásták ki a sírokat, hanem tovább végezték munkájukat. Rögtön nekikezdünk a sírok feltárásának.

Jászszentendrőn is az ásatások szokásos munkamódszere szerint 5×5 méteres szelvényt kezdtünk ásni. Az első ásónyom vastagságú réteg kiemelése után lapáttal lesimíttattuk a gödör alját, hogy esetleges beásások, bolygatások helyét megjelöljük. A második, harmadik ásónyommélységben már rendszerint kirajzolódik a sírgödör alakja, mert az egyszer megbolygatott föld mindig elüt a környező bolygatatlan talaj színétől. Az aranysárga színű homoktól itt is nagyszerűen elvált a sötétbarna színű sírgödör. A 280 cm hosszú és 110 cm széles sírgödör méretei alapján gazdagabb sírra lehetett következtetni. Kaparóval, seprővel, ecsettel óvatosan tisztítottuk le a homokot, ügyelve arra, hogy minden előkerülő tárgy a helyén maradjon. Nemsokára azonban sajnálattal kellett megállapítanunk, hogy az 1. számú sírunk bolygatott. A csontváz csontjai annyira össze voltak dobálva a sírban, hogy csak a bal alsó lábszár csontjai maradtak eredeti helyükön és az azoknak külső oldalához temetett lócsontok. A szokásos lókoponyát azonban nem találtuk, csak a végtagcsontokat. A teljesen feltárt Ny-K-i irányítású 140 cm mély sírt lefényképeztük és lerajzoltuk az összes tárgy és csont pontos helyét. Sajnos, a korabeli bolygatás miatt hasznos megfigyeléseket szerezni nem tudtunk. Így röviden felsoroljuk, hogy előkerült 16 db aranyozott ezüst szívalakú övveret. Kettőn nagyszerűen felismerhető textillenymat, amelyet a fémoxid konzervált. Finom lenvászson maradványának látszik. Egy kettétört ezüst lapocska és két apró aranylemezke arra mutatnak, hogy előkelő ember sírja lehetett. A bal alsó lábszárnál lévő tegezveretek és a különféle alakú vasnyílhegy száma (6 db) is a rangot jelezte. Egy jó állapotban maradt vaskengyel, vashevedercsat és egy nagyobb bronzcsat bizonyítja, hogy a lószerszámot is a sírba helyezték.

A 2. számú sír még erősebben bolygatott volt. A 105 cm mélységben lévő csontváz egyetlen csontját sem találtuk eredeti helyén. Az előbbinél kevesebb számú, de hasonló finom ötvösmunkával készült 5 db nagyobb méretű, szívalakú, áttört díszítésű aranyozott ezüst övveret alapján jogosan következtethetjük, hogy előkelő ember sírja lehetett gazdag mellékletekkel, amelyet nem sokkal a temetés után ki tudtak rabolni azok, akik a temetkezés rendjével és a temetkezési szokásokkal tisztában voltak. Előkerült a sírből még egy ún. trepanált koponya is. A koponyalékelésnek nem sok emléke ismeretes ebből a korból. Nagyon figyelemreméltó tehát ez a lelet. A koponya falcsontján ütődést szenvedhetett. Ezért a betört rész körüli csontszéleket kb. 80×80 milliméter nagyságban szilánkolással eltávolították. Azután vékony ezüstlemezzel borították, hogy megvédjék az agyat a külső behatásoktól. Az ezüstlemezkét úgy erősítették meg, hogy széleit a fejbőr alá behúzták. Az ezüst oxidálásának nyoma nagyon jól látható a lék körül zöld folt alakjában.

A trepanált koponyát megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy a műtét nagyszerűen sikerült, mert a lék körül a levágott csontvégeknél a csontburjánzás nemcsak megkezdődött, hanem hosszú évek alatt szépen be is fejeződött. A koponya és főleg a fogak megvizsgálása bizonyítja, hogy rendkívül magas kort ért meg.

A temető többi feltárt sírja már nem volt bolygatott. Mellékletekben jóval szegényebbek is. Csak jelenkori beásást szenvedett egyik-másik sír. A temetőt feltérképezve meg lehetett látni, hogy a sírok két sorban fekszenek és a temető tengelye a honfoglaláskorra jellemzően É-D-i irányú. Az egyes sírok elhelyezkedéséből mélyebb következtetést levonni nem tudunk. Azt azonban látni lehet, hogy a két kirabolt előkelő sír volt középen. Jobbra tőle egy szegényebb női sír, balra pedig egyszerűbb férfi csontváz fekszik. Feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy a temetőtől

D-re és K-re eső, búzával bevetett terület alá áthúzódó temető többi részét is feltárjuk. Az aratás után ugyanis oda is szőlőt szándékoznak telepíteni, így az a földterület is megforgatásra kerül. Reméljük, hogy a teljesen feltárt temető nemcsak a Jászság földjének településtörténetéhez fog bővebb adatokat nyújtani, hanem a honfoglaló magyar nép megismeréséhez is.

Leletmentéseinknél mindig tapasztaljuk, hogy népünk és földünk története az embereket nagyon érdekli. Az ásatás hírére a jászszentandrásfi fiatalok és öregek egyaránt összegyülekeztek, hogy figyeljék a kutatásokat. Mikor a nagyszerű állapotban megmaradt vaskengyelek előkerültek, elismeréssel bólogattak az idősebbek, hogy jó kovácsuk lehetett az ősöknek, ha munkájukat ezer év alatt nem ette meg a föld. Az övveretek finom ötvösmunkája pedig kiváltotta mindenki elismerését. Vasárnapi munkaszünet lévén, még a messzi tanyákról is odasereglettek kerékpáron a fiatalok. Kérdéseikre a már régebben ott levők adták meg a választ, buzgón magyarázták a látnivalókat. Többen felvetették azt a kérdést, hogy lesz-e ismeretterjesztő előadás az iskolában.

Este nyolckor valóban összesereglett jó néhány ember az iskola egyik tantermében, ahol minden vasárnap úgyszokott lenni vetítés, vagy előadás. Elbeszélgettünk arról, hogyan lehet megismerni egy ország, egy nép történetét. Minél régebbre megyünk vissza a múltba, népünk emlékezete, az írásos feljegyzések annál kevesebb adatot tartalmaznak. Ezért van szükség az ásatásokra.

Kaposvári Gyula